

عضویت ایران در گات ۱۹۹۴

بخش اول - تحولات کلی

از: نماینده اتاق در کمیته عضویت ایران در گات

قسمت دوم

طرز عضویت

عضویت کامل در گات از زمان مذاکره انجام می‌شود (ماده ۳ موافقت‌نامه) باین صورت که کشور درخواست عضویت خود را تسلیم دبیرکل گات میکند و موظف است گزارش کاملی از سیاست‌های تجاری خود را نیز به دبیرخانه گات ارائه دهد. پس از توزیع گزارش سیاست‌های تجاری کشورهای عضو، کشور متقاضی باید به سئوالات اعضاء در مورد این سیاست‌ها پاسخ گوید. نتیجتاً بین مبادله اطلاعات درباره سیاست‌های تجاری، توسط یک "گروه کار" که هر کشور عضو علاقمند می‌تواند در آن شرکت کند مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. این گروه پس از انجام مطالعات و بررسی‌های خود پیش‌نویس مقاله‌ای نامه یا پروتکل الحاق آن کشور به گات را با برنامه زمان بندی شده (که برای بعضی از کشورهای بسیار طولانی است) تهیه می‌نماید. با تهیه پیش‌نویس مقاله و لغت‌نامه الحاق، مذاکرات تعرفه‌ای شروع می‌شود و ممالک عضو دینفع احتمالاً "از کشور متقاضی عضویت درخواست میکنند که موانع تجاری و تعرفه‌های خود را در مقابل امتیازاتی که بدست می‌آورد تقلیل دهد (کشورهای در حال توسعه طبق بند ۸ ماده ۳۶ می‌توانند از دادن امتیازاتی که با نیازهای توسعه‌ای، مالی و ارزی آنها مغایرت داشته باشد امتناع نمایند) پس از خاتمه مذاکرات تعرفه‌ای، با تصویب پروتکل عضویت در "کنفرانس ورژ" یا اکثریت دو سوم آراء، کشور به عضویت گات پذیرفته می‌شود. ولی لازم الاجراء شدن پروتکل سی روز پس از تصویب آن توسط پارلمان کشور مربوط خواهد بود.

چون واگذاری امتیازات تعرفه‌ای متقابل و مساوی است کشوری که در مذاکرات تعرفه‌ای شرکت نداشته باشد و یا حاصل مذاکرات دیگران را اعضاء نکند و یا موافق عضویت یک کشور تازه در گات نباشد، طبق ماده ۲، اصول موافقت‌نامه در مورد عضو جدید و عضوی که در رای دادن و یا مذاکرات تعرفه‌ای شرکت نکرده است اجراء نخواهد شد. مثلاً "بسیاری از کشورهای عضویت زاین در گات تا ۱۱ اوت ۱۹۵۵ موافق نبودند و اکثریت دو سوم لازم حاصل نگردید و پس از آن نیز مدت‌ها کشورهای مثل انگلستان، فرانسه، استرالیا،

برزیل حاضر به جراه توافق نامم در باره مزاها نپوشند.

طریق دوم عضویت در گات

عضویت موقتی (Provisional)

است که برای دوره محدود کشور به عضویت گات در میاید. در عضویت موقت مذاکرات تعرفه‌ای وجود ندارد و کشور عضو دارای حق رای و سایر حقوق یک عضو کامل نیست. یعنی از امتیازات تعرفه‌ای استفاده نمی‌کند. کشورهای که هنوز درباره سیاست‌های تجاری خود تصمیم نگرفته‌اند نیز می‌توانند عضو غیر رسمی (defacto) گات باشند که البته عضویت آنها جنبه محض و تماشاچی بودن را دارد و از حقوقی برخوردار نیستند (در حال حاضر ۲۵ کشور که سابقاً "مستعمر قدرت‌های بزرگ بودند بصورت غیر رسمی عضو گات هستند و مقررات گات را رعایت میکنند).

با توجه به اهمیت گات در روابط تجاری بین‌المللی امروز هیچ کشور عمده‌ای در جهان نیست که با حال بنوعی عضو این سازمان نشد باشد (جمعا ۱۲۵ کشور) و با تقاضای الحاق به آن را نکرد باشد (چین - تایوان)، تا بحال روسیه، عربستان سعودی و ایران جزو عقب ماندگان بودند ولی عربستان سعودی و روسیه نیز اخیراً "تقاضای الحاق کرده‌اند.

مزایا و تعهدات ناشی از عضویت

۱- دسترسی رقابت آمیز به بازارهای ۱۲۵ کشور جهان - اصل کامله الوداد (MFN):

بموجب ماده یک موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت هرگونه مزیت، امتیاز، مساعدت و معافیتی که یکی از طرفهای متعهد برای یک یا گروهی از کالاها صادره‌ای و صادراتی عضو دیگر موافقت نامه، قائل شود بدون قید و شرط و خود بخود بر طبق اصل عدم تبعیض یا اصل کامله الوداد (MFN) به کالایابسه کالاهای سایر کشورهای عضو نیز تعلق میگیرد. قبول اصل کامله الوداد که روابط سیاسی و اقتصادی بین المللی سابقه‌ای تاریخی دارد (در

ایران از سال ۱۸۱۲ بمعهد) بحدیک کشور اجازه میدهد که بدون انعقاد قرارداد جداگانه با کشور دیگر از مزایائی که کشور ثالثی دریافت کرده استفاده کند. بعنوان مثال اگر ترکیه با کشور آلمان (جامعه اقتصادی اروپا) امتیازی در مورد کاهش تعرفه‌ها یا میزان درصد آلودگی مجاز بگیرد با عضویت ایران در گات همین امتیازات در مورد پسته ایران نیز رعایت خواهد شد.

از طرف دیگر یک کشور عضو نمی‌تواند بدون مذاخلمه موافقت سایر طرف‌های متعهد رعایت اصل کامله الوداد را در مورد یک کشور خاص یا گروهی از کشورهای خاص بحال تعلیق در آورد. بعبارت دیگر بهم خوردن روابط سیاسی لزوماً "فورا" سبب بهم خوردن روابط اقتصادی و گروهی‌های تجاری نخواهد شد.

استثنائات اصل کامله الوداد

مناطق آزاد تجاری و اتحادیه‌های گمرکی و امتیازات خاص موجود از قبل از عضویت بیسی کشورهای خاص بشرطی که این امتیازات افزایش نیابد (مثل امتیازات بین انگلستان و مالک مشترک المنافع) از شمول اصل کامله الوداد مستثنی است. هدف اصل کامله الوداد جلوگیری از دو جانبه شدن تجارت و برقراری محدودیت برای بقیه است.

۲- اطمینان از شرایط بازار و مقررات

یکی از هدفهای عمده گات برقراری شرایط رقابت یکسان برای همه صادرکنندگان در سراسر کشورهای عضو در بازار صادراتی کشور عضو بگراست. با برچیده شدن موانع غیر تعرفه‌ای صادرکننده، فقط با تعرفه یا عوارض گمرکی معین و تثبیت شده در کلیه بازارهای طرف متعهد در مورد یک کالای خاص روبرو است و میتواند قیمت فروش کالای خود را در بازار مصرف به پول مصرف کننده، واقعا "با توجه به هزینه تولید خود و نرخ از تعیین کند. این تثبیت چند جانبه تعرفه‌ها که بصورت یک قرارداد بین المللی در میاید خیال صادرکننده را حداقل از نظر تعرفه‌ها راحت میکند.

۳- کاهش و لازم الرعایه تعرفه‌ها (ماده ۲):

اصل اولیه گات بر گات متعهد کردن کشورهای با استفاده متنها از تعرفه‌های اعمال سیاست‌های بازرگانی و کاهش تدریجی و دائم آنها است. تقلیل تعرفه‌ها در مذاکرات گات بد صورت ممکن است انجام شود یکی "کاهش همه" (across the board) تعرفه‌های یک گروه از کالاها یا همه کالاها به هم میسران معین دیگری کاهش "قلم به قلم" یا مورد به مورد (item by item)

مذاکرات درباره هر کالای مورد نظریک کشور صادر کنند معمولاً "با مهمترین وارد کنند ه عضو گات آغاز میشود و کشور صادرکننده در مقابل دادن امتیازاتی (تقلیل تعرفه‌های کالاها یا مورد نظر طرف مقابل) از کشور واردکننده امتیازاتی (تقلیل تعرفه‌ها) میگیرد (اصل متقابل بودن و مساوی بودن امتیازات reciprocal and equal concession

سایر کشورها که آن توافق و جانب مورد تأیید آنها است طبق اصل عدم تبعیض که ضمانت اجراء اصل کامله الوداد است از همان امتیازات استفاده میکنند و همان امتیازات را میدهند، بعنوان مثال ممکن است تعرفه‌های ایران در ایالتیاد مقابل تعرفه کفش ایالتیاد را ایران در صد معینی تقلیل یابد و سپس آلمان نیز میتواند همان نرخ تعرفه‌ها برای ورود کفش ایرانی به آلمان صادرات کفش آلمانی به ایران، بپذیرد. پس از توافق، کشورها نمیتوانند حقوق و یا عوارض - تا زمانی در مورد کالای مورد نظر وضع کنند که امتیازات اعطاشد را خنثی نماید. مزیت‌های تعرفه‌ای که به این ترتیب مورد موافقت اعضا قرار میگیرد بصورت فهرست‌های تعرفه‌ای بموافقت نامضمیمه میگرد

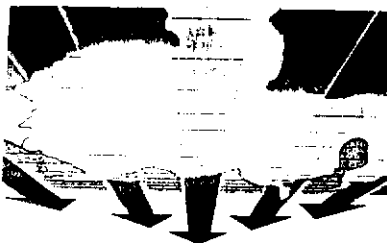
استثنائات

علیرغم تعهد کشورهای در مورد نرخ تعرفه و نگرافتن هیچ‌نوع عوارض دیگر، کشورها مجازند در موارد سه گانه ذیل عوارض وضع نمایند یا مبالغی را از واردات وصول نمایند.

الف- مقررات ضد دامپینگ و جبرانی

وضع عوارض جبرانی یا ضد دامپینگ (بند ۳ ماده ۶) توسط کشور واردکننده در مقابل بخشودگی‌ها و یوا جوایز و سوسید هائی که دولت کشور صادرکننده برای ساخت، تولید و یا صادرات کالائی اعطا کرده است مجاز میباشد. این عوارض میتواند در صورتی وضع شود که دامپینگ سبب وارد شدن خسارت قطعی Positive injury به تولیدکنندگان داخلی از نظر سطح، اشتغال و درآمد تولید آنها بنحو غیر متعارف در آن کشور شد باشد که ناشی از واردات زیاد آن کالا باشد.

اما یک تولیدکننده میتواند قیمت کالای صادراتی خود را در حد هزینه‌های متغیر خود تعیین نماید که احتمالاً از قیمت‌های داخلی پائینتر است چون هزینه‌های ثابت از فروش‌های داخلی تأمین شده است، با تعیین قیمت‌های صادراتی کمتر از قیمتهای داخلی، امکان تولید و فروش در مقیاس وسیع و پائین آمدن هزینه متوسط تحقق می‌یابد و این امر یک پدیده اقتصادی است و ارتباطی بعد دامپینگ ندارد. در هر صورت با وضع عوارض جبرانی (موضوع ماده ۶) اقدامات غیر اقتصادی و ناسالم موسسات تجاری خصوصی محدود و شدت ماست. ولی دولت‌ها می‌توانند از شرکت‌ها و موسسات در داخل کشور خود حمایت نمایند ولی نمی‌توانند بطور مستقیم در وضع رقابتی آنها در بازارهای خارجی اثر بگذارند.

ب- هزینه‌های معادل با مالیات داخلی که از کالا‌های تولیدی داخلی مشابه واردات نیز وصول می‌شود
پ - هزینه‌های متناسب با خدمات انجام شده

پ- هزینه‌های متناسب با خدمات انجام شده مدت اعتبار تعرفه‌های توافق شده سه سال است و در آغاز دوره بعد هر یک از طرفین میتوانند امتیازات داده شده را تعدیل و یا بیشتر نمایند. امتیازات اعطا شده جدید نباید کمتر از امتیازات اعطا شده قبلی باشد (بند ۲ ماده ۲۸) و کشورهای تولیدکننده کالاهائی که تعرفه آنها مورد مذاکره است نیز امتیازات جدید را بپذیرند. اگر توافق حاصل نشود، امتیازات قبلاً "داد شد نباید باز پس گرفته شود، اگر کشوری امتیازی را از دست میدهد مجاز است مقابله‌ممثل نماید. اگر توافق حاصله بین دو کشور مورد قبول کشور ثالث نباشد آن کشور حق دارد در صورت از دست دادن امتیازات قبلی مقابله‌ممثل کند. در تمام موارد کشوری که مقابل به ادامه عطاء امتیازات ندارد باید سی روز قبل از اقدام طرف‌های متناهد را مطلع کند و میتواند طرف شش ما امتیازات اعطائی را پس بگیرد.

۴- بر طرف کردن موانع غیر تعرفه ای یا محدودیت های کمی :

در اقتصاد های کنترل شده یکی از ابزار سیاست های بازرگانی وضع سهم برای هر کالا و یا ضرورت اخذ مجوز برای واردات یا صادرات و یا برقراری نوعی سیستم کنترل و هدایت منطقه‌ای و کشوری تجارت خارجی است. ماده ۱۱ موافقت نامه گات حـذف محدودیت های کمی را از ممالک عضو میخواهد.

استثنائات

- ۱- پیداشدن شرایط خاص کمبود جدی مواد غذایی، محصولات اساسی، افت شدید قیمتها.
 - ۲- استفاده از استانداردها - مقررات طبقه‌بندی، بازاریابی کالاها در خارج.
 - ۳- پیداشدن مازاد تولید داخلی یا محدودشدن تولید داخلی فرآورده‌های کشاورزی و ماهیگیری.
 - ۴- کسری شدید تراز پرداختها و عدم تعادل وضع مالی کشور (ماده ۱۲ و ماده ۱۸ بخش ب)
- البته موضع محدودهای مقداری در موارد ۱ و ۲ و ۴ موقتی است. محدودیتها نباید بیش از مقداری باشد که برای رفع شرایط خاص ضروری است مثلاً " جلوگیری از کاهش ذخایر پولی به کشور اجازه میدهد محدودیت مقداری وضع نماید و یا کشوری که ذخایر پولی اندکی دارد میتواند محدودیت هارا تا وقتی که حفظ کند که ذخایر آن کشور با نرخ معقولی افزایش یابد، کشوری که بدلیل وضع موازنه پرداختهای خود موقتا "بوضع محدودیت برای واردات میپردازد باید بلافاصله با کشورهایی که از این محدودیت هازبان می‌بینند مشورت کند و راه حل پیدا نماید. در صورت پیداشدن راه حل، کشور زبان دیده میتواند به اقدام متقابل دست زند.
- گات میتواند برای قضاوت در باره موضع تراز پرداختها، نرخ ارز و ذخایر پولی کشوری که به وضع محدودیت اقدام کرده، با صندوق بین المللی پول مشورت نماید.
- در صورت وضع سهمیه، سهمیه‌ها با بدحتی المقدور

۶- استفاده از کمک‌های فنی دبیرخانه گات

یکی از خدمات گات دادن مشورت‌های فنی در زمینه تنظیم سیاست‌های بازرگانی بمنظور تسهیل ورود به گات است و باین منظور بخش همکاری‌های فنی در دبیرخانه گات ایجاد شده است.

۷- استثناهای امنیتی

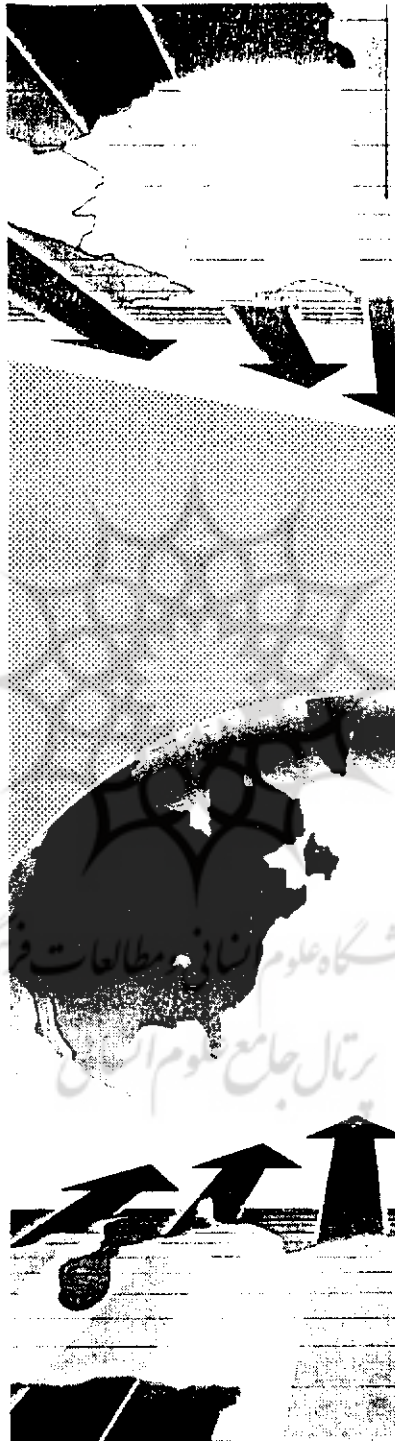
طبق ماده ۱۹ گات، کشورهای عضو از افشاء اطلاعات مفاہیر یا حفظ امنیت خود معاف شده‌اند. موارد امنیتی شامل:

- ۱- مواد هسته‌ای و موادی که از آنها بدست می‌آید.
- ۲- حمل و نقل تسلیحات، مهمات، اسباب جنگی و کالاهای و مواد لازم برای تأسیسات نظامی. علاوه بر این کشورها در زمان جنگ، مواقع بحرانی و اضطراری از انجام تعهدات خود در چهارچوب مقررات گات معاف می‌باشند بشرطی که اجراء این تعهدات برای آنها زیانهای امنیتی داشته باشد. در شرایط استثنائی با تصویب دوسوم اعضاء گات در یک کشور عضو می‌تواند از قسمتی از تعهدات خود در قبال سایر کشورها معاف شود.

پس‌نوشت:

(۷) آخرین اعضاء گات کشورهای سنت کیت ونویس (St Kitts and Novis) و گینه بیسائو (Guinea-Bissau) و امارات متحد عربی هستند که ترتیب در ۲۴ مارس ۱۹۹۴ و ۱۷ مارس ۱۹۹۴ و ۱۸ مارس ۱۹۹۴ پس از تصویب پروتکل پیوستن توسط قوه مقننه کشور مربوط و اطلاع به دبیرکل گات آقای پیترسادرنلند جریان عضویت آنها کامل شده است.

ادامه دارد

بین کشورها بطور یکسان توزیع گردد و کشور وضع کنند سهمیه‌بندی طرف‌های متعاهد را از چگونگی سهمیه‌بندی، ارزش مجوزهای اعطائی و نحوه توزیع مجوزها میان عرضه‌کنندگان کالا یا واردکنندگان مطلع نماید. استثنائات اصل عدم تبعیض در صورت وضع سهمیه، در ماده ۱۴ موافقت‌نامه گات ذکر شده است.

برطرف کردن موانع غیر تعرفه‌ای و کاهش تعرفه‌ها روز بروز شرایط سهل‌تری برای فروش در بازارهای جهانی را پیش روی صادرکنندگان قرار می‌دهد. برخلاف وضعیت فعلی مالک غیر عضو که "لا صادر کنند ما از امتیازاتی که رقیب صادراتی در سایر کشورها برخوردارند نمیتواند استفاده کند و تا نیا" رابطه تجاری با هر کشور و چانه زدن با هر کشور خود کاری شاق و پردرد و سر و کوتاه مدت میباشد.

۵- اصل مشورت و یافتن راه حل عادلانه برای اختلافات تجاری بین‌المللی

اقدامات و رفتار خود سرانیکجا نبهدر زمینه امور تجاری سابقه‌ای طولانی دارد. در دهه ۱۹۲۰ علیه آلمان و در سالهای بحران اقتصادی ۳۳-۱۹۲۹ و جنگ جهانی دوم مورد استفاده بسیاری از کشورهای متخاصم قرار گرفت. یکی از هدف‌های مهم گات ۱۹۴۷ برقراری اصل تبادل نظر و مشورت در صورت بروز مشکل در روابط تجاری دو کشور عضو متعاهد است (ماده ۲۲). هدف مشورت‌ها در چهارچوب گات یافتن راه حل عادلانه است که در آن طرف معذور رعایت مقررات و تعهدات، خسارت دید نمیتواند تقاضای آغاز مشورت بنماید (ماده ۲۳). در صورت پیداشدن راه حل عادلانه مورد رضایت طرفین از جریان مشورت، دعای بمرأی کف در چهارچوب گات پیش بینی شده (هیئت داوری) ارجاع خواهد شد (ماده ۲۳) که حکم آنها لازم الاجراء است. رسیدگی به شکایات و توصیه‌های راه حل‌ها چون توسط کارشناسان و در یک سطح بین‌المللی انجام میشود برای کشورهای در حال توسعه معمولاً "از سطح کارشناسی و قدرت چانه‌زنی بالا برخوردار نیستند دارای امتیازات خاص میباشد.